

סימן ד ד' חלוקי כפרה

„עבר על מצות עשה כו' עבר על מצות
לא תעשה כו' עבר על כריתות ומיתות
בית דין כו'” והשמיט הבבא הד' בענין מי
שיש חילול השם בידו, הרי שגם אדמו"ר
הזקן נקט דאין חילול השם בכלל ג'
חלוקי כפרה (וכפירוש העקידה).

ולבאורה י"ל דמאחר שהבבלי שינה
מלשון הירושלמי ובמקום
„חוץ מן התשובה” נקט „ותשובה עם כל
אחד”, לכן סבירא להו דהבבלי פליג על
הירושלמי בזה וס"ל דתשובה היא בכלל
חלוקי הכפרה ועל כן הפקיעו חילול השם
מכלל המנין. אך דוחק לפרש כן, שהרי
לשון הבבלי „ותשובה עם כל אחד” גם
כן משמעה דאין התשובה בכלל חלוקי
הכפרה (וכנ"ל מפרש"י). ואם כן קשה
להבין, מה ראו להכריע נגד פרש"י ונגד
הירושלמי. וצ"ע.

ובפשטות יש לומר, דלפרש"י דאין
תשובה בכלל המנין „שהיא
צריכה לכולן” אינו מובן מה קמ"ל
ראב"ע בזה שאומר ג' הן ולא ד', שהרי
לכו"ע צריכים תשובה, ומאי נפק"מ אם
מונים את התשובה בין חלוקי הכפרה או
אין מונין אותה, ורק מניינא איכא בינייהו.
משא"כ לפירוש העקידה מחדש ראב"ע
דעיקר גדר כפרה אינו אלא מחיים ולא
לאחר מיתה.

ביומא (פו, א): שאל ר' מתיא בן חרש
את ר' אלעזר בן עזרי' ברומי
שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהי' רבי
ישמעאל דורש אמר שלשה הן ותשובה
עם כל אחד ואחד, עבר על עשה ושב
אינו זו משם עד שמוחלין לו כו' לא
תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויום
הכפורים מכפר כו' כריתות ומיתות בית
דין ועשה תשובה תשובה ויום הכפורים
תולין ויסורין ממרקין כו' אבל מי שיש
חילול השם בידו כו' כולן תולין ומיתה
ממרקת כו'.

הנה בפירוש „שלשה הן” כתב רש"י
(ד"ה א"ל): „ג' הן כו' אבל תשובה
אינה מן החלוקין שהיא צריכה לכולן”,
ועיין ג"כ בחדא"ג מהרש"א שמביא
מירושלמי דמפורש שם להדיא „ג' הם
חוץ מן התשובה”.

אך התוס' יוהכ"פ (להר"מ חביב) יומא שם
מביא מבעל העקידה (פ' אחרי, שער סג)
דמפרש דאין ראוי להכניס חילול השם
במנין מאחר דאין לו כפרה עד שימות,
ואין המתים נכנסים למנין חלוקי כפרה
אלא בעלי תשובה שהם חיים. וגם בכסף
משנה (ספ"א דהלכות תשובה) ס"ל דאין חילול
השם מהמנין. וכן מוכח דעת אדמו"ר
הזקן באגרת התשובה שלו (ריש פרק א),
שמביא לשון הברייתא „שלשה חלוקי
כפרה כו'” והעתיק רק ג' בבות הראשונות

בר תשובה הוא, והתנן שמעון בן מנסיא אומר איזהו מעוות כו', השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא (הואיל ושב עושה מעשה עמך הוא, ונהי נמי דעונו גלוי ונזכר כל זמן שממזר קיים, מיהו מתשובה ואילך בכלל עושה מעשה עמך הוא – רש"י). הרי להדיא שהתשובה מועלת שייקרא עושה מעשה עמך אע"ג דליכא כפרה כל זמן שהממזר קיים.

ועל כרחק דמצות התשובה לאו בכפרה תלי' כי אם במעשה הגברא לשוב אל ה'. והכי נמי לאידך גיסא, יתכן שעונו נתכפר לו גם בלא תשובה, כמו לדעת רבי (בשבועות יג, א) ד"על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר" (ולשיטת הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ב) גם לרבנן שעיר המשתלח מכפר על הקלות אפילו בלא תשובה), ופשוט שלא נפטר מחובת התשובה בזה שכבר נתכפר לו עונו. אלא ודאי שמצות התשובה היא פעולת הגברא לשוב, ואין שום נפק"מ אם כבר נתכפר לו קודם תשובתו, או אם גם תשובתו לא תועיל לכפרה, דבכל אופן החיוב שלו הוא מעשה התשובה, ותו לא מידי.

והנה קיי"ל דקיום המצוות לא שייך אלא בחיים, דבמתים חפשי כתיב (שבת ל, א), ומאחר שגם התשובה היא מצוה (ראה לעיל סימן ב), הרי אי אפשר לעשות תשובה אלא בחיים.

ומעתה יובן ההבדל בין דברי רמב"ח דד' חלוקי כפרה אינון, לדברי

אלא שלכאורה עדיין לא העלנו ארוכה לקושייתנו, דהלא גם לר' מתיא בן חרש אין חילול השם מתכפר אלא לאחר מיתה, ולאידך גם לראב"ע איכא כפרה לנשמה לאחר מיתה (דמיתה ממרקת), וא"כ סוף סוף אין ביניהם למעשה כלום, ופלוגתתם אינה אלא אם כפרה כזו היא בכלל חלוקי כפרה או לא.

אשר על כן נראה דבאמת מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ובהקדם הא דמוכח מכמה מקומות (עיין גם מנחת חינוך מצוה ססד) דתשובה לחוד וכפרה לחוד. דאע"פ שעל ידי התשובה מתכפר האדם עיין רמב"ם הל' תשובה (פ"א ה"ג): התשובה מכפרת על כל העבירות מכל מקום אין זה אלא ענין וכח נוסף דתשובה, ולא חלק מעצם מצות תשובה, דחובת תשובה אינה אלא החיוב לעזוב את החטא ולשוב אל ה' מכאן ולהבא, ואילו כפרת העבר אינה חלק ממצות התשובה ואינה מעכבת בה.

וכבר הביאו רא"י מוכחת מהא דתנן (חגיגה ט, א) ר' שמעון בן מנסיא אומר איזהו מעוות שאינו יכול להתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר, ופרש"י „שהביא פסולין בישראל ויהא זכרון לעונו לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה". וביבמות (כב, ב) מקשה מזה על הא דתנן התם דבן ממזר חייב על מכת אביו ועל קללתו – „אמאי, קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור – בעושה מעשה עמך (והאי אביו לאו עושה מעשה עמך הוא שהרי בא על הערוה והוליד ממנה ממזר – רש"י) . . כשעשה תשובה. והאי

הכלל כדי להשיג כפרה מחיים, ולכן סתם
בברייתא דחילול השם מתכפר רק על ידי
מיתה.

ויסודו של השע"ת הוא בפשטות דברי
הרמב"ם (הל' תשובה ספ"ג. והוא
מירושלמי פאה פ"א) שאין לך דבר העומד
בפני התשובה, שהכוונה בזה שאין לך
חטא שאי אפשר לתקן, ועיין בתניא אגרת
התשובה (פ"ד וספ"ט) דמוכח דיש דרך לתקן
ולכפר כל עון, גם עון החמור ביותר.

אך נראה דבזה מחולקים ר' מתיא בן
חרש דס"ל ד' חלוקי כפרה הם (דגם
כפרת חילול השם לאחר מיתה בכלל
חלוקי כפרה), וראב"ע דס"ל שלשה הן
ואין כפרה לאחר מיתה בכלל, דלדעת
ר' מתיא בן חרש אע"ג שגם עון חילול
השם ניתן להתכפר ע"י תשובה כי אין
לך דבר העומד בפני התשובה, אך אין
הכרח שכפרה זו תהי' מחיים דוקא כי גם
כפרה שלאחרי מיתה היא בכלל חלוקי
כפרה. אך ראב"ע שמנה רק אותן הכפרות
התלויות במצות תשובה שהיא מחיים
ס"ל שהכלל דאין לך דבר שעומד בפני
התשובה מחייב שסוף סוף שייך להשיג
כפרה מחיים על כל עון, אפילו החמור
ביותר, ולכן צריך לומר שגם עון חילול
השם, שבדרך כלל אין לו כפרה מחיים יש
דרכים יוצאים מן הכלל שעל ידם מתכפר
גם מחיים, כדברי השערי תשובה כנ"ל.

ראב"ע דשלשה הן ותשובה עם כל א',
דמב"ח איירי בדין כפרה בפני עצמה,
שבזה נכללת גם הכפרה שלאחר מיתה,
משא"כ ראב"ע קאי בדין כפרה שהוא
חלק מהתשובה, דאע"פ שאינו חלק
ממצות התשובה מכל מקום הרי נאמר
דין נוסף בתשובה שהיא גם בגדר מכפר,
דהלא תשובה מכפרת (כנ"ל), וזהו דיוק
לשונו "ג' הן ותשובה עם כל אחד ואחד",
כלומר, דמיירי רק באותם חלוקי הכפרה
התלויים במצות תשובה, ולכך רק "ג'
הן", דכשם שעצם מצות תשובה לא
שייכא אלא מחיים כך חלוקי הכפרה
התלויים במצות תשובה אינם אלא ג'
ולא חילול השם דכפרתו רק לאחר מיתה.
ולפיכך גם אדמו"ר הזקן באגרת התשובה
שלו, שעוסק במצות תשובה שאינה אלא
מחיים, נקט כפירוש זה דמיירי באותם
חלוקי כפרה שמתכפרים מחיים כמו
התשובה עצמה.

ואולי יש לומר שיש מכל זה נפק"מ
גם למעשה, דהנה יעויין בשערי
תשובה לרבי יונה (שער א סמ"ז, וכן בשער ד
ס"ה. שם סט"ז), דבאופנים ודרכים שונים
אפשר לתקן חטא חילול השם גם מחיים,
עיין שם. ואין זו סתירה לדברי הברייתא
המפורשים דמי שיש חילול השם בידו
רק מיתה ממרקת, כי תשובה על דרך
הרגיל אכן אינה מועלת לכפר על חילול
השם מחיים, וזקוקים לדרכים יוצאים מן

